

van Mach's leer eenerzijds en de philosophische beteekenis van den term positivisme anderzijds ten volle wordt gerechtvaardigd.

Volgens Mach kan slechts de analyse der zintuigelijke gewaarwordingen ons de eigenlijke reële „Elementen” der wereld bloot leggen. Kleuren, klanken, warmten, drukken, ruimten, tijden, verbonden met stemmingen, gevoelens, voorstellingen, gedachten, zijn zulke elementen ⁹⁾. Uit het weefsel van deze elementen treedt het relatief bestendige naar voren. De complexen van kleuren, klanken, drukken enz., die een betrekkelijk bestendigen samenhang vertoonen, verkrijgen afzonderlijke namen, en worden door ons in het algemeen als „dingen” of „lichamen” aangeduid. Ons eigen lichaam is evenzeer zulk een relatief bestendig elementencomplex. Het onderscheidt zich echter van alle andere, doordat wij het onmiddellijk verbonden vinden met een complex van herinneringen, stemmingen, gevoelens enz., dat wij gemeenlijk als ons Ik aanduiden. Elementencomplexen, die groote overeenkomst met „ons lichaam” vertoonen, noemen we „lichamen van andere mensen”. Naar analogie van hetgeen we bij ons eigen lichaam waarnemen, *denken* we met deze andere lichamen analoge complexen van herinneringen, gevoelens enz. verbonden, die we dan andere Ikken noemen.

Bij nadere analyse blijkt er echter geen wezenlijk verschil te bestaan tusschen de elementen van het Ik en die van de z.g. buitenwereld. Het is één samenhangende massa van gelijksoortige elementen, slechts in het Ik sterker samenhangend. Daarin is geen absolute bestendigheid. Waar men de elementen-massa aanvat geraakt ze in beweging; het sterkst is deze beweging bij aanvatting in het Ik, dat zelf evenmin absoluut bestendig is ¹⁰⁾.

Dat in den elementenstroom juist het relatief bestendige zoozeer onze aandacht heeft, vindt zijn verklaring in de practische beteekenis, die dit voor onze levensomstandigheden heeft, en in den gang onzer ontwikkeling, in den strijd om het bestaan, steeds heeft gehad. De onderscheiding van het bestendige is een instinctieve handeling, die tot gewoonte, misschien zelfs tot erfelijke eigenschap is geworden ¹¹⁾. Het is een kwestie van practische levenseconomie, die, waar de wil tot leven zich het intellect schiep tot zijn doel, tot denkeconomie wordt ¹²⁾. In het bijzonder de „samenvatting van de met pijn en lust het nauwste samenhangende elementen tot de ideële, denkeconomische eenheid „het Ik”, heeft de hoogste practische beteekenis voor het intellect, dat in dienst van den pijnvermijdenden en lustzoekenden wil staat” ¹³⁾. Tegenover de psychologische analyse is echter het Ik onredbaar. Is dit den mensch eenmaal duidelijk geworden, dan zal hij van de idee der individueele onsterfelijkheid gaarne afzien ¹⁴⁾. Achter het elementenweefsel is niets, althans niets wat bereikbaar is of ons interesseeren kan. Het land van het transcendente is voor Mach een gesloten land, welks bewoners zijn nieuwsgierigheid niet vermogen te prikkelen ¹⁵⁾. Het geheele psy-

De indeelin
der natuur
tenschap.